

načelnik Alpinističnega odseka in gorski reševalec. Žal si na največje alpinistične želje in načrte – Himalajo – čakal predolgo in moral – ne nazadnje – s težko prigaranim denarjem plačati udeležbo v odpravi na vrh Čo Oja Tam si dokazal vrhunske sposobnosti in bil poplačan za vse dotedanje delo. Hitel si dalje in dosegel še večji uspeh na Nanga Parbatu ter končno dočkal, da si bil povabljen na odpravo na Kangčendzengo, tretjo najvišjo goro na svetu.

Tih in skromen, kakršen si vedno bil, si odšel na dolgo pot v Himalajo v veliki želji, da osvojiš svoj tretji osemtisočak. Toda usoda je hotela

drugače. Gorska narava, v kateri si živel vse življenje in znal uživati ter odkrivati njene lepote, te je vzela v svoje naročje: žal mnogo prezgodaj. Toda obdržala te je tam, v višavah, kjer si bil najraje. Tam je ostalo le tvoje telo, spomin nate pa bo za vedno zapisan ne samo v domačih gorah Bele peči, ampak širom po svetu, predvsem pa v naših srcih.

Hvala ti za vse in počivaj v miru, v večnem snegu in ledu! Žal daleč proč od sorodnikov in znancev, pa zato bliže Bogu pod mogočnim nagrobnikom Kangčendzenge.

AO Tržič

KAKO SE IMENUJEMO, KAJ SMO

PLANINSTVO, GORNIŠTVO ALI ŠE KAJ?

BOŽO JORDAN

*Če na Pavla (10. jan.) sonce sije,
trikrat žito dobro dozori,
gornik dosti vina v sode vlije
in po volji kmetu se godi.*

Leta 1987 so organizirali pohod po kulturno-zgodovinski Levstikov poti od Litije do Čateža. Drži se znanega potopisa, ki ga je napisal **Fran Levstik**. Napovedovalec je prebral iz tega potopisa med drugimi tudi tole:

»... vendar ga ovinijo, ako le morejo, ker je to **gorniku** in njegovemu pridelovanju velika čast...« »Zahvaliva se **gorniku** za pijačo...« (Levstik, Zbrano delo, 4. knjiga, Lj. 1974, str. 16 in 20.)

V zbirki Kondor 20 (Lj. 1964) je na str. 70 v opombah zapisano: »– gorniku: vinogradniku; pred l. 1848 so bili gorniki graščinski zaupniki za vinograde; po 1848 pa so jih vinogradniki izbirali izmed sebe, da so pazili, kar je bilo vinogradu na korist in merili vino, kadar se je prodajalo (**Pleteršnik**).«

V Slovarju slovenskega jezika 1936 (**Jože Glonar**) stoji pri geslu gornik: »1. pred 1848 v vinskih krajih od graščine izvoljen zaupnik, ki je nadzoroval pobiranje desetine in gornice; pozneje mož, ki meri vino, kadar se prodaja; nadzornik nad vinogradi. 2. lastnik vinograda, pos. majhnega; 3. gozdar; delavec v gozdu; 4. človek, ki hodi v gore ali v njih prebiva.«

Pri pojmu »**planina**« je zabeleženo: »1. gora; gorska višina brez rasti; bom šel na planine, na strme vrhe; 2. gorski pašnik; pastirsko naselje v gorah; dati živino na planino; po planinah pasejo, po rovtih kosijo.«

V Slovenskem pravopisu (DZS, Lj. 1950) je zapisano: »goren -rja -o: -o pravo, gornik -a m pred l. 1848 graščinski zaupnik za vinograd, gornik -a m neki ptič.« Pri geslu gora: »gorec -rca m prebivalec na gori, gorjan.« In dalje: »gorjan -ana m prebivalec gore = gorjanec -nca, gorjanka -e ž.«

V pravopisu leta 1962 pa najdemo že zapisano: »gornik -a 1. gorjanec, 2. alpinist, planinski vodnik, 3. ptič, ... gorniški -a, -o alpski, gorni-

štvo -a m alpinizem.« In pojem »planinec -nca m 1. kdor stanuje na planini, 2. kdor hodi v gore.«

PTIČI, CVETICE IN LJUDJE

Ptiča pod imenom »gornik« nisem našel, našel pa sem planinsko cvetko gornik (*arcostaphylus uva-ursi*), ki jo naše ljudstvo imenuje še medvedje uho, medvedji grozd, medvedove češnje, pa še kako drugače. Celo na naslovni strani zloženke Gorsko cvetje 1 je zabeležena. Zimzelenega gornika je poln Storžič; ko laziš od juga proti vrhu, se lahko naješ njegovih pustih rdečih, moknatih jagod in zraven žebráš molitvice, da bi ti mati narava prizanesla z raznimi boleznimi urogenitalnega trakta in bi ti ne bilo treba goltati pustega gornikovega čaja, ki preganja te tegobe, dokler pač gre. Ne pij ga predolgo, lahko pride do kronične zastrupitve! Nas, ne jezika! Zapisano je: gornik s pridom nadomeščajo listi brusnice. Pa brusimo jezik!

V zadnjem Slovarju slovenskega knjižnega jezika – SSKJ je zapisano geslo: »gornik, knjiž. planinec, alpinist: bil je lovec in gornik; naš vodnik je izkušen gornik. Gorništvo, knjiž. planinstvo, alpinistika: ukvarjati se z gorništvom; zgodovina slovenskega gorništva.«

Za žensko piše »gornica, -e knjiž. planinka, alpinistka: bila je prava gornica v hlačah in okovanih kvedrovcih.«

V 3. številki Obvestil PZS (1987) je na str. 21 objavljen osnutek Pravilnika o izdajanju in urejanju glasila Planinski vestnik. V čl. 2 piše: »... ki obravnava praktična in teoretična vprašanja gorništva in alpinizma, ... nadaljuje izročilo slovenskega planinstva in prinaša planinske novice v ustreznih rubrikah.«

Pred 60 leti, torej v letu 1928, so začeli uporabljati primerno besedo »gornik«. V slovenščini je pomenila še v začetku 19. stoletja graščinskega zaupnika v vinogradih, toda ta pomen je ljudstvo že pozabilo (pri denacionalizaciji ga nemara lahko ponovno uvedemo), zato je danes ta beseda »prosta za novo uporabo.« (**V. Škerlak: Klement Jug**, spisi o njem in slovenščina, Delo, 1/12–88).

GORNISKI ALI PLANINSKI VODNIK?

Menim, da so izrazi Planinska zveza Slovenije, planinsko društvo, Planinski vestnik itd. upravičeni, ker so pluralistični in zajemajo več dejavnosti kot gornštvo ali alpinistika. Beseda »planinec« po mojem označuje tistega, ki hodi na planino, to je pod gozdno mejo ali čez, skratka, v sredogorje (**T. Stroj: Tumovo** delo in poimenovalje sem osvojil, Delo, 15. 12. 88).

Naj dodam še misel **Toneta Škarje**, da je vsak planinec tudi del alpinista, ker hodi tudi po skalah, torej po našem visokogorju, okoli tisoč metrov nad gozdno mejo.

Če sedaj prebiramo Planinski vestnik in Delo (Planine in ljudje, Alpinistične novice), najdemo velikokrat oba izraza. Zadnje poročilo o nesrečah navaja le nesreče gornikov. Kako je to razumeti? Po slovenskem pravopisu iz leta 1962 bi bili to le alpinisti in planinski vodniki. Takole beremo izpod peresa **G. Klančnika** (Delo, 9. 3. 87): »Slovenske železarnice prve dobile posebno priznanje za razvoj jugoslovanskega planinstva ... našega planinstva ... ob prodiranju sodobnejšega gornštva ... Imena **Jože Čopa** in vrste priznanih gornikov železarjev bodo trajno zapisana v zgodovini našega planinstva.« Ali PV 1988/422: »... gorniki pokazali svojo planinsko kulturo...«

V eni od zadnjih števil PV je več člankov, ki omenjajo gornika in profesorja gornštva. Na fakulteti za šport imajo izletniško in planinsko vzgojo. In prav tako imajo za gorniške diplomske naloge na voljo tri smeri: planinstvo, alpinizem in plezanje.

Zelo rad bi vedel, kakšna je razlika med pojmom gornik in planinec, kakšna je razlika med zavarovano planinsko stezo in zelo zahtevno

stezo. V Delu pa isti avtor za zmago razuma ne uporablja gornštva.

Če je tako, potem preimenujmo našo zvezo! Preimenujmo planinskega vodnika v gorniškega, ker za gorskega ni usposobljen in zanj tudi ne bo dobil kategorije. Pogoji za izobraževanje PLV je pet let planinskih izkušenj, ki menda le odtehtajo (105-82=) 23 manjkajočih ur.

OSTANIMO, KAR SMO!

Ali ne odkrivamo po sili razmer arhaizma? Hočemo dolgoletno tradicijo našega glasila spraviti na drugo pot? Ali pa prej niso tega dovolj globoko premislili? Imamo že od vsega začetka planinsko društvo, od ustanovitve 1923 naprej Gorsko reševalno službo in gorske vodnike. Planinske vodnike smo dobili šele leta 1972 – in ti naj bi bili po Slovenskem pravopisu (1962) gorniki? Toda ko sem vprašal za poimenovanje »planinski vodnik« nekdanjega urednika PV in svojega učitelja slovenščine, mi tega ni razložil. Vem pa dobro, da je pri obravnavi Levstika omenil gornika v prejšnjem pomenu.

Še naprej torej lahko ostanemo pri sedanjem pojmu planinca, ki ga opredeljuje SSKJ takole:

1. *kdor hodi v hribe*: planinci so se odpravili na Triglav; navdušen planinec; ekspr. nedeljski planinec;

2. *kdor živi v hribih ali je doma s hribov; hribovec*: planinci kosijo travo pozneje kot dolinci;

3. *vojak enote, izurjene za operacije v gorah*: dodelili so ga k planincem;

4. *nar. gorenjsko planšar*: planinci so prignali živino v dolino.

In planinstvo pomeni dejavnost planincev: organizirano planinstvo razvoj planinstva, veselje do planinstva.

ŽIVEMU PLANINCU SE VSE PRIMERI

S TREZNO GLAVO IZ PASTI

Pri gibanju v naravi se nam hitro lahko zgodi, da ne bo potekalo vse tako, kot smo si zamislili. Znašli se bomo v razmerah, ki so bolj ali manj nevarne za zdravje in celo za življenje. Največkrat zaidemo v nevarnost, kadar se izgubimo.

Kaj vse nas ogroža, ko se izgubimo? Če se izgubimo, s tem še nismo zašli v nobeno neposredno nevarnost. Posledice daljšega izgubljanja pa nas kmalu privedejo do razmer, ko lahko smrznemo, se poškodujemo, si pokvarimo zdravje in podobno. V nevarnost nas spravi tudi nepremišljeno ravnanje, ko se zavemo dejstva, da smo se izgubili. Na nevarnosti, ki nam groze, vplivajo tako objektivni kot subjektivni dejavniki. Med objektivne štejemo opremo, hrano, pijačo, vreme, relief, vegetacijo, možnost bivakiranja in množico drugih.

IZGUBILI SMO SE!

Kako naj ravnamo? Najprej premišljeno analiziramo okoliščine. Premislamo, kaj nas ogroža,

na kakšne nevarnosti lahko naletimo in kakšne pripomočke imamo na voljo. Če smo v skupini, analizirajmo osebne lastnosti in sposobnosti posameznikov, izberimo vodjo.

Odločno in takoj naj prevzame vodstvo najbolj izkušeni, posebno še takrat, ko je potrebno hitro ukrepati v nevarnosti ali preprečiti strah in paniko. Širjenje strahu in panike navadno omeji že majhna aktivnost, zato mora vsak dobiti kakšno zadržitev, s katero se bo zamotil.

Ko si razjasnimo položaj, se odločimo za najboljše rešitev. Ta je odvisna od naštetih dejavnikov in je lahko zelo različna. Vseeno velja nekaj splošnih pravil.

Če smo opremljeni z osnovnimi orientacijskimi pripomočki, kompasom in karto, ne bo težav. Poiščemo na karti območje, kjer domnevamo, da smo. Upoštevamo, kje smo nazadnje poznali stojišče, koliko časa smo od takrat hodili in približno v kateri smeri. Tako lahko približno ocenimo, kje trenutno smo. Nato izberemo smer gibanja, ki nas bo vodila do dobro razpoznavne-